

Soortgericht onderzoek vleermuizen en boomvalk

Realisatie appartementen Hoenderloseweg Ugchelen

Projectgegevens

Opdr. gvr.: Gemeente Apeldoorn
Betreft: soortgericht vervolgonderzoek
Opgest.: J. Mossink BSc, ecooloog
Contact: mossink@deslijpkruik.nl

Project: 24APE01
Locatie: Hoenderloseweg 4, Ugchelen
Uitvoering: De Slijpkruik Ecologie B.V.
Datum: 05-08-2024

1. Aanleiding en doel

Voorliggende rapportage beschrijft de resultaten van een aanvullend onderzoek uitgevoerd naar boombewonende vleermuizen en boomvalk, uitgevoerd bij meerdere bomen aan de Hoenderloseweg te Ugchelen. De onderzoekslocatie betreft het terrein van een leegstaande onderwijslocatie in de bebouwde kom van Ugchelen (afbeelding 1.1 & 1.2). De initiatiefnemer is voornemens om in het pand appartementen te realiseren. Dit is niet toegestaan volgens het vigerende bestemmingsplan. Om de ontwikkeling mogelijk te maken dient een bestemmingswijzigingsplan te worden opgesteld.

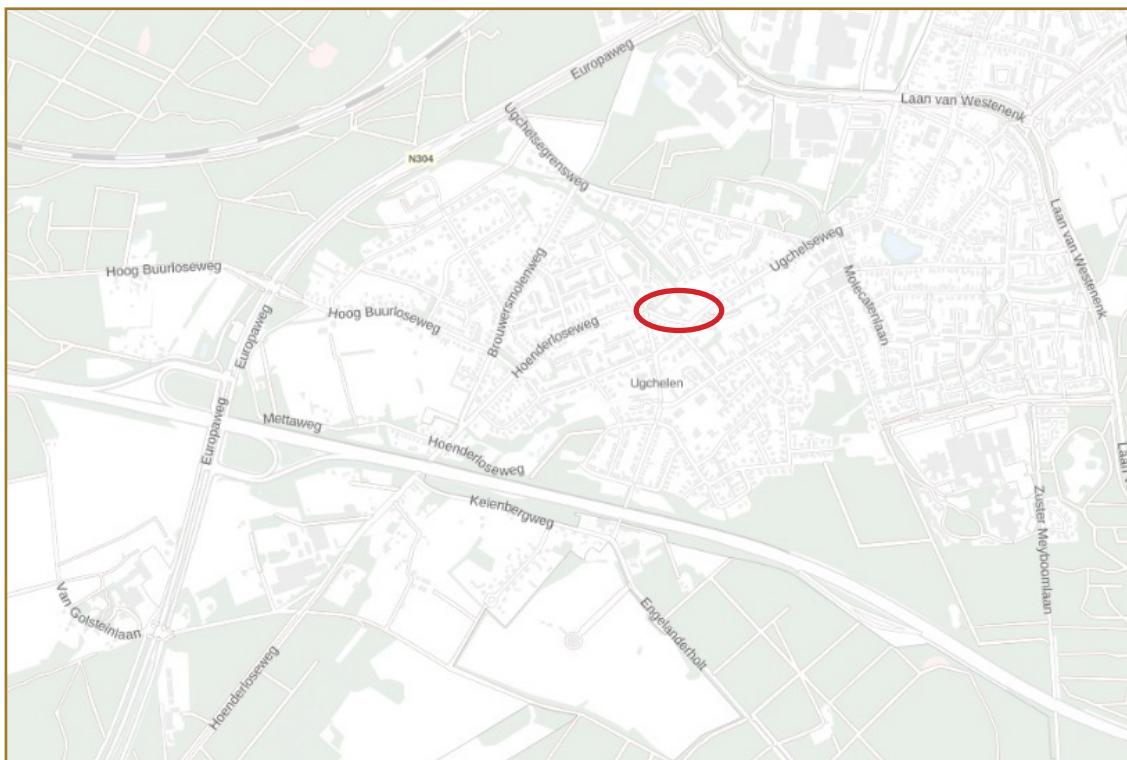
In het voorjaar van 2023 heeft adviesbureau SAB een verkennend ecologisch onderzoek uitgevoerd. Hieruit is gebleken dat de ontwikkelingen kunnen leiden tot negatieve effecten op verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen in een eik en een mogelijk boomvalknest in een boom op het terrein. Deze soorten vallen niet onder het Apeldoornse soortenmanagementplan (SMP), daarom is aanvullend soortgericht onderzoek nodig om te bepalen of deze mogelijk jaarrond beschermde verblijfplaatsen daadwerkelijk in gebruik zijn. Tijdens het aanvullend onderzoek bleken er nog twee bomen met holtes binnen het plangebied te staan, deze zijn ook meegenomen in het onderzoek. Uit het onderzoek moet blijken of vervolgacties nodig zijn ten aanzien van de boomvalk en/of boombewonende vleermuizen. In dit rapport volgt een beschrijving van de werkwijze, gevolgd door resultaten en advies ten aanzien van de te nemen vervolgstappen. De bebouwing op het terrein is nadrukkelijk geen onderdeel van het uitgevoerde onderzoek.

2. Methode

2.1 Vleermuisonderzoek

Om vast te stellen of vleermuizen daadwerkelijk gebruik maken van de bomen binnen het plangebied als verblijfplaats is gericht onderzoek uitgevoerd naar vaste rust- en verblijfplaatsen conform de richtlijnen van het Vleermuisprotocol 2021 (opgesteld door o.a. Netwerk Groene Bureaus en Zoogdiervereniging). Dat wil zeggen gerichte, nachtelijke veldbezoeken in geschikte periodes. Met de te verwachten soorten en functies zijn de volgende onderzoeksmomenten nodig: 2x tussen 1 juni -15 juli voor zomer-/kraamverblijfplaatsen, voor onderzoek naar paarverblijfplaatsen van de te verwachten soorten 2x tussen 15 augustus en 15 september. De onderzochte soorten zijn gewone en ruige dwergvleermuis, baardvleermuis, bosvleermuis, rosse vleermuis en watervleermuis. Voor de boomholtes geldt dat deze zijn geïnspecteerd door een ecooloog die in de bomen is geklommen om te controleren hoe diep de holtes zijn en of deze naar boven toe doorgerot zijn. Dit om te bepalen of ze geschikt zijn als winterverblijfplaats.

Voor het onderzoek zijn de richtlijnen van het meest recente Vleermuisprotocol (versie 2021) gevolgd. De inventarisaties zijn uitgevoerd door J. Mossink, ervaren vleermuisdeskundige van bureau 'De Slijpkruik Ecologie B.V.'. Gezien de overzichtelijkheid en beperkte afstand tussen de

Afbeelding 1.1: Ligging plangebied (rode cirkel) in het stedelijk gebied van Ugchelen.
Bron: Pdok Viewer BRT achtergrondkaart (app.pdok.nl/viewer).

Afbeelding 1.2: Luchtfoto met daarop indicatief de locaties van de bomen met holtes aangegeven (blauwe stippen) binnen het plangebied (rood kader). Bron: Pdok Viewer.

bomen volstaat de inzet van één onderzoeker. Voor het vleermuisonderzoek is gebruik gemaakt van een zogenaamde batdetector met opnamefunctie (Batlogger M, & Echometer Touch 2 Pro met opname functie), verrekijker en zichtwaarnemingen. Details ten aanzien van de inventarisaties zijn te vinden in tabel 2.1.

2.2 Boomvalkonderzoek

Voor het uitvoeren van het onderzoek naar de aanwezigheid van nestplaatsen of ander functioneel leefgebied van de boomvalk is gebruik gemaakt van de richtlijnen zoals beschreven in de handleiding broedvogelonderzoek van SOVON. Er is namelijk geen Kennisdocument voor de boomvalk opgesteld. Er is gelet op paartjes, territoriaal gedrag en/of nestindicerend gedrag om te bepalen of het nest een functie heeft voor boomvalk. De richtlijnen voor de inventarisatiemomenten die hieruit voortvloeien geven aan dat in totaal minimaal drie veldbezoeken nodig zijn om gebruik van het plangebied van de desbetreffende soort met voldoende zekerheid uit te kunnen sluiten. De datumgrenzen zijn 1 mei – 31 augustus. Tenminste twee van de drie veldbezoeken moeten in deze periode plaatsvinden. Om late broedgevallen vast te kunnen stellen wordt tenminste één veldbezoek in de periode juli – augustus uitgevoerd. De minimale tussenperiode tussen de eerste en laatste onderzoeksrondte bedraagt 30 dagen. Details ten aanzien van de inventarisaties zijn te vinden in tabel 2.1.

Tabel 2.1: Overzicht inventarisatiemomenten soortgericht vervolgonderzoek Hoenderloseweg Ugchelen.

Datum	Omstandigheden	Tijd	zonsondergang/ -opkomst	locatie en doel inventarisatie boomvalk = BV, vleermuizen = VL
12-05-2024	20 °C, halfbewolkt, 2 Bft	08.00-10.00	05.42/21.22	Boomvalk
10-06-2024	14 °C, buiig, 2 Bft	14.00-15.25	05.12/21.58	BV, visuele check boomholtes
12-06-2024	12 °C, bewolkt, 2 Bft	02.10-05.12	05.12/21.58	VL zomer-/kraamverblijf
17-06-2024	17 °C, zonnig, 2 Bft	05.50-07.45	05.11/22.02	Boomvalk
06-07-2024	16 °C, halfbewolkt, 1 Bft	22.00-01.00	05.21/22.00	VL zomer-/kraamverblijf
11-07-2024	18 °C, droog, 1-2 Bft	19.00-20.45	05.26-21.56	Boomvalk
03-08-2024	24 °C, bewolkt, 3 Bft	14.45-15.00	05.59/21.25	check boomholte Am. vogelkers
15-08-2024	21 °C, helder, 2 Bft	22.30-01.30	06.18/21.02	VL paarverblijf
05-09-2024	23 °C, halfbewolkt, 2 Bft	22.15-01.15	06.53/20.15	VL paarverblijf

3. Resultaten inventarisaties

3.1 Verblijfplaatsen vleermuizen

Zomer- en kraamverblijfplaatsen

Bij de inventarisaties van zomer- en kraamverblijfplaatsen zijn geen in- of uitvliegende vleermuizen waargenomen in de bomen. Tijdens beide veldbezoeken in deze periode werd de gewone dwergvleermuis foeragerend of passerend waargenomen binnen het plangebied en tijdens de ochtendronde in de kraamperiode werden twee invliegers ter hoogte van een schoorsteen van het westelijke gebouw in het plangebied vastgesteld. De bebouwing is geen onderdeel van voorliggend onderzoek en wordt hier niet verder behandeld. De eerste gewone dwergvleermuizen verschenen relatief vroeg na zonsondergang tijdens de avondronde in de kraamperiode: circa 10 minuten na zonsondergang. De eerste exemplaren kwamen uit zuidelijke richting. Tot 70-80 minuten na zonsondergang was er langs de bomenrijen aan de noordoost- en noordwestkant relatief veel activiteit van foeragerende en passerende gewone dwergvleermuizen. Daarna nam de activiteit sterk af en bleef beperkt tot af en toe foeragerende gewone dwergvleermuizen.

Rosse vleermuis werd zowel in de avond als in de ochtend gehoord. Tijdens de avondronde het eerste exemplaar al enkele minuten na zonsondergang, deze was hoog vliegend in zuidwestelijke richting te zien. Verspreid over het veldbezoek werden nog meerdere rosse vleermuizen gehoord, maar allemaal op relatief grote afstand van het plangebied en/of hoog overvliegend. Ruige dwergvleermuis werd in deze periode niet gehoord. Aansluitend aan de avondronde werd mogelijk een gewone grootoorvleermuis gezien in de groenstrook langs de beek ten noorden van het plangebied, maar dit kon niet met zekerheid worden vastgesteld omdat geen geluidsopname kon worden gemaakt. Vermoedelijk door de fluistersonar waar deze soort om bekend staat.

De laatvlieger werd in deze periode alleen ten noorden van het plangebied enkele keren kort gehoord. Verblijfplaatsen van laatvlieger in bomen zijn in Nederland echter op voorhand uitgesloten. In de omgeving staan veel potentieel geschikte gebouwen zoals woningen met pannendaken waarin laatvliegers kunnen verblijven. Dit geldt ook voor het voormalige schoolgebouw. Tijdens de inventarisaties werden hier geen in- of uitvliegende laatvliegers waargenomen maar omdat de bebouwing geen onderdeel van het onderzoek was sluit dit verblijfplaatsen niet uit.

Paarverblijfplaatsen

Tijdens de inventarisaties van paarverblijfplaatsen werden geen territoria of verblijfplaatsen rond de bomen vastgesteld. De enige balts die werd vastgesteld betrof een rondvliegende baltsende gewone dwergvleermuis rond de bebouwing langs de Hoenderloseweg. Mogelijk betrof het een vleermuis met verblijfplaats in de schoorsteen die tijdens de ochtendronde in het kraamseizoen werd vastgesteld. De balts concentreerde zich overduidelijk rond de bebouwing waardoor een paarverblijf in de bomen kan worden uitgesloten. Van andere soorten werd geen balts vastgesteld. Naast gewone dwergvleermuis werden nog wel ruige dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis foeragerend of passerend gedetecteerd, vooral ter hoogte van de groenstrook ten noorden van het plangebied. Baltsende ruige dwergvleermuizen en rosse vleermuizen zijn, net als grootoren, in de regel zeer duidelijk hoorbaar vanuit hun verblijfplaatsen en paarverblijfplaatsen zouden tijdens de inventarisaties zeker zijn opgevallen.

Holte-inspectie

Op 10 juni heeft een visuele inspectie plaatsgevonden van de boomholtes. Met behulp van een klimtuig, endoscoop en warmtebeeldcamera zijn de holtes door een ecooloog geïnspecteerd op geschiktheid als vleermuisverblijfplaats, in het bijzonder om vast te stellen of deze geschikt zijn als winterverblijf. In twee van de drie bomen kon tijdens deze inspectie worden vastgesteld dat het (zeer) ondiepe holtes betreft die hooguit voor één of enkele individuen geschikt zijn als zomer- of

paarverblijfplaats. Een overwinteringsfunctie is uitgesloten. In de meest oostelijke holteboom (een Amerikaanse vogelkers) was begin juni een holte in gebruik door grote bonte specht, de jongen waren duidelijk hoorbaar vanuit één van de twee holtes. Om de vogels niet te verstoren is bij deze boom op een later moment, namelijk op 3 augustus, alsnog een visuele inspectie met endoscoop uitgevoerd. Hierbij is vastgesteld dat de holte niet naar boven is doorgerot en de andere holte ondiep is. Daarmee is ook in deze boom een overwinteringsfunctie voor vleermuizen uitgesloten. Een fotoverslag van de holte-inspectie is aan het eind van dit document te vinden (bijlage 1 aan het eind van dit document). De foto's van boom 3 zijn mislukt maar zoals eerder beschreven zijn ook deze holtes ongeschikt als winterverblijfplaats.

3.2 Essentieel foerageergebied en essentiële vliegroutes vleermuizen

In de quickscan is vastgesteld dat het plangebied mogelijk onderdeel is van foerageergebied van vleermuizen, maar dat van essentieel foerageergebied geen sprake zal zijn gezien de alternatieven in de omgeving en het feit dat het grootste deel van het foerageergebied binnen het plangebied behouden blijft. Tijdens de inventarisaties zijn inderdaad, zoals verwacht, foeragerende vleermuizen gezien rond de bomen en bebouwing. De bomenrij ten noordoosten van het plangebied zou mogelijk onderdeel van een vliegroute kunnen zijn volgens de quickscan. Hier werden inderdaad relatief veel langsvliegende gewone dwergvleermuizen en laatvliegers waargenomen waardoor aannemelijk is dat het een essentiële vliegroute betreft. Omdat onderzoek naar foerageergebied en vliegroutes geen onderdeel is van het uitgevraagde onderzoek worden de bevindingen in deze rapportage niet nader uitgewerkt. Wel is het van belang om verstoring van foerageergebied en vliegroutes zoveel mogelijk te voorkomen, zie ook de aanwijzingen in de quickscan.

3.3 Conclusie vleermuizen

De voorgenomen ontwikkelingen leiden niet tot negatieve effecten op vleermuisverblijfplaatsen in bomen. Met inachtneming voor de zorgplicht is van aantasting van vliegroutes of essentieel foerageergebied geen sprake. Concreet betekent dit het voorkomen van lichtverstoring richting de noordoostelijke bomenrij en voor zover mogelijk ook richting de bomen in het plangebied.

Hoewel de bebouwing geen onderdeel is van voorliggend onderzoek kon wel een verblijfplaats van gewone dwergvleermuis in één van de gebouwen vastgesteld. Vanuit het SMP Apeldoorn is reeds een ecologisch werkprotocol opgesteld voor de gebouwbewonende soorten. Maatregelen die betrekking hebben op bebouwing worden in dit onderzoek verder niet behandeld.

3.4 Nesten boomvalk

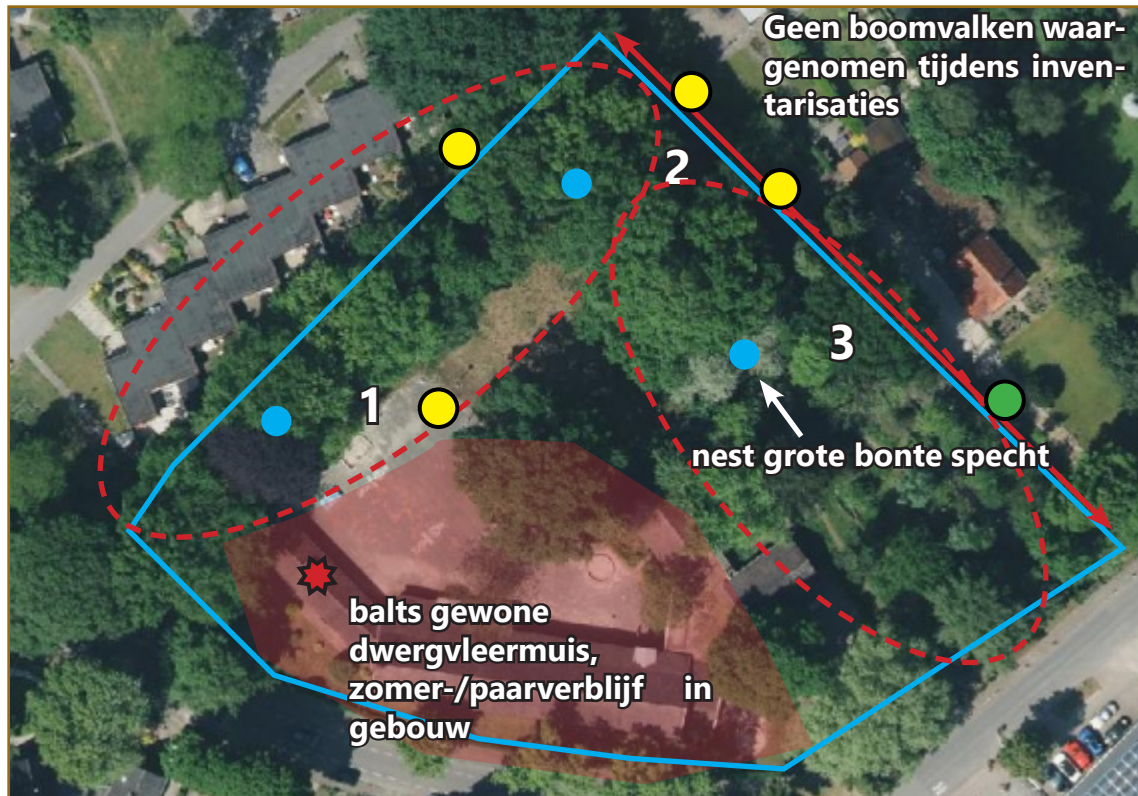
Tijdens de inventarisaties is vastgesteld dat het nest binnen het plangebied geen functie heeft voor boomvalk of andere vogels met jaarrond beschermd nest zoals sperwer en ransuil. Er werden geen boomvalken of andere roofvogels in de bomen binnen het plangebied gezien. Ook prooiresten zoals geplukte veren, braakballen, uitwerpselen of andere gebruikssporen werden niet aangetroffen tijdens het veldbezoek. Het betreft vermoedelijk een oud kraaiennest dat niet meer gebruikt wordt.

3.4 Overige soorten

Tijdens de vleermuisinventarisaties werden meermaals foeragerende egels op het terrein gezien. Ook een foeragerende eekhoorn werd in de westelijke eikenrij gezien, maar potentiële eekhoornnesten ontbreken. Ook werden roepende bosuilen gehoord ten noorden van het plangebied, maar nestlocaties van deze soort ontbreken in het plangebied. In een te kappen Amerikaanse vogelkers (de oostelijke boom met holte) is een nestplaats van grote bonte specht vastgesteld tijdens de holte-inspectie en boomvalkinventarisatie. Van deze soort zijn nesten alleen bij zwaarwegende feiten jaarrond beschermd. Daarvan is in deze situatie geen sprake omdat er voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn. Uiteraard mogen bezette nesten

van grote bonte specht en andere broedvogels in geen geval negatief beïnvloed worden door de voorgenomen werkzaamheden. Er werden geen andere beschermde of noemenswaardige soorten waargenomen tijdens de inventarisaties.

Afbeelding 3.1: Kaart met resultaten inventarisaties, met het plangebied in lichtblauw kader en de bomen met holtes aangegeven met blauwe stippen. Losse waarnemingen van gewone dwergvleermuis zijn niet op kaart aangegeven gezien de vele waarnemingen van foeragerende dieren. In de onderzochte bomen zijn geen jaarrond beschermde rust- of voortplantingsplaatsen aangetroffen. Bron: Pdok viewer.

Legenda

	gewone dwergvleermuis	laatzvlieger	gewone grootoor
Losse waarneming			
paarverblijf			
zomerverblijf			
foerageer-/ leefgebied			
vliegroute			
passeerlocatie			

	boomvalk
Losse waarneming	
nestplaats	
foerageer-/ leefgebied	
passeerlocatie	

4. Conclusie en advies

4.1 Verblijfplaatsen vleermuizen

- De voorgenomen ontwikkelingen leiden niet tot negatieve effecten op vleermuisverblijfplaatsen in bomen. Er zijn geen vervolgacties zoals activiteitenplan, mitigerende/compenserende maatregelen of omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit nodig ten aanzien van boombewonende vleermuizen.
- Ten aanzien van gebouwbewonende vleermuizen zijn wél maatregelen nodig. Dit is echter geen onderdeel van voorliggend onderzoek. In het kader van het Apeldoornse SMP wordt hiervoor een Ecologisch Werkprotocol (EWP) opgesteld en bijbehorende maatregelen getroffen.
- In het kader van de zorgplicht dient lichtverstoring zoveel mogelijk voorkomen te worden. De bomen in de groenstrook ten noord(oost)en van het plangebied langs de beek lijkt onderdeel te zijn van een vliegroute en moet te allen tijde functioneel blijven voor vleermuizen. Redelijkerwijs is wezenlijke lichtverstoring te voorkomen door zoveel mogelijk overdag te werken en als er toch verlichting wordt toegepast, deze van de bomen af en naar beneden te richten danwel af te schermen met speciale armaturen en de hoogte te beperken tot maximaal 3 meter.

4.2 Boomvalk

- Er zijn geen jaarrond beschermde nesten van boomvalk of andere soorten in de onderzochte bomen aangetroffen. Er zijn geen vervolgacties zoals activiteitenplan, mitigerende/compenserende maatregelen of omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit nodig ten aanzien van boomvalk of andere vogels met jaarrond beschermde nesten in bomen.

5. Samenvatting wettelijk kader

In Nederland is de wetgeving omtrent de bescherming van natuurwaarden gesplitst in soortbescherming en gebiedsbescherming. Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Onder de Omgevingswet zijn verschillende beschermingsregimes te onderscheiden: soorten van de Vogelrichtlijn (VR), soorten van de Habitatrichtlijn (HR) en overige beschermde soorten genoemd in bijlage IX van de Omgevingswet. Daarnaast hebben provincies de vrijheid om voor bepaalde soorten uit de laatste categorie vrijstelling te verlenen bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en bestendig beheer en onderhoud. Gedetailleerde informatie over het onderdeel soortenbescherming, inclusief lijsten van beschermde soorten, is onder meer te vinden op de website van de Rijksoverheid.

Meer informatie over de Omgevingswet is onder andere terug te vinden op de websites van de Rijksoverheid en de verschillende provincies.

Bijlage 1 - Boomholte-inspectie

Afbeelding 1: Luchtfoto met daarop de bomen met holtes aangegeven (blauwe stippen) binnen het plangebied (rood kader).

Boom 1:

Deze boom is in de quickscan beschreven als de boom met twee holtes. De onderste holte (omcirkeld op de foto in de quickscan) bleek bij nadere inspectie geen holte, maar slechts een oppervlakkig ingerotte oude snijwond. De holte erboven was ondiep (afbeelding 2). Op grofweg dezelfde hoogte, ongeveer aan de andere kant van de stam is nog een holte aangetroffen, deze was ook ondiep (afbeelding 3).

Afbeelding 2: Holte in boom '1'. De holte is zeer ondiep

Afbeelding 2: Een tweede holte in boom '1'. De holte is ook zeer ondiep.

Boom 2:

Deze boom is niet in de quickscan beschreven. De boom heeft twee holtes op grofweg dezelfde hoogte. Beide holtes bleken bij nadere inspectie zeer ondiep te zijn (afbeeldingen 4 en 5).

Afbeelding 2: Holte in boom '2'. De holte is zeer ondiep

Afbeelding 2: Een tweede holte in boom '2'. De holte is ook zeer ondiep.

Boom 3:

Deze boom is niet in de quickscan beschreven. De boom heeft meerdere holtes. Uit een van de twee grotere holtes (bovenste en onderste cirkel, afbeelding 6) kwamen geluiden van vogels. Er zijn geen volwassen vogels rond de boom waargenomen, dus het is niet duidelijk om welke soort het gaat. Om een in gebruik zijnd nest niet te verstoren is besloten om niet in de boom te klimmen. De holtes bevinden zich betrekkelijk laag op de stam, waardoor deze in de toekomst met een ladder zijn te bereiken voor een aanvullende inspectie. Geadviseerd wordt om dit buiten het broedseizoen te doen. Duidelijk is wel dat tenminste één van de holtes van voldoende grootte is om ruimte te bieden voor vogels, dus daarmee ook eventueel voor vleermuizen.

Afbeelding 2: Holtes in boom '3'. De bovenste opening werd door grote bonte specht als nestlocatie gebruikt. Geen van deze openingen is geschikt als winterverblijf voor vleermuizen.